

MELLAN KROPP OCH SUBJEKT

Danska Ursula Andkjær Olsens omtalade diktsamling *Mitt Smyckeskrin* från 2020, ges i år ut på på lilla malmöförlaget Anti Editör. Göran Sommardal överrumplas av en poesi som vägrar underordna sig någon form av innehållslig andemening.

[Lyssna till recensionen? Klicka på pilen!]

Direkt efter att läst Ursula Andkjær Olsens diktsamling *Mitt smyckeskrin* börjar jag om från början och upptäcker (till min befrielse!) att jag har glömt hur boken började. Visst känner jag igen texten, men det är förbindelsen med det mänskliga födandet i bokens slutparti, som får min läsning att riktigt knyta an till det moder-i-moder-motiv, som i sin tur drar igång den karneval av dikter som formar det magiska brobygget mellan subjektets mysterium och kropparnas materiella gåta i Olsens dikter.

Människan ersätter naturens lagbundenheter med egna lagbundenheter

**går längs
betalningsvägarna
belöningsvägarna**

**jag kommer ändå alltid där inifrån
hjärnans renaste rum
där kroppen ligger som utspridda boskap på fältet**

Den andra reflexion jag lockas att göra när jag läser *Mitt Smyckeskrin* för andra gången är tanken att ordet för livmoder på kinesiska är 子宫 | Barnpalatset. Det är ju

en precis lika "dum" och på samma gång oavvislig metafor som "Mitt smyckeskrin". Och kunde man inte också betrakta Ursula Andkjær Olsens poetiska strategi som en sällsynt framgångsrik tillämpning av den upplysta dumhetens ironi.

Det är ju som om de enskilda dikterna i *Mitt smyckeskrin* undvek att vara originella på något konventionellt vis. Som om texterna rörde sig överraskande fritt över det de tänktes beskriva. Eller kanske snarare fritt i mellanrummet mellan det betecknade och den (läsaren/vi) som förutsätts dechiffra dessa tecken. Utan att nånsin envisas med att upprätta en pålitlig överenskommelse mellan poet och läsare.

Det är ett förhållningssätt som skapar en ovälkommen frihet för läsningen. Man känner sig övergiven, påtvingad en frihet som det blir nödvändigt att ta i anspråk inte bara för att dikterna ska betyda något, utan för att man själv ska betyda något. Det räcker inte med att vara intelligent, man måste släppa loss sin paradoxala dumhet. Det sätter läsningen i gungning (jag vet inte riktigt varför jag vill säga läsningen i stället för läsaren utom att det förefaller mer adekvat), alltså gör läsningen ofrivilligt fri. Men hur går det till? Jag är benägen att tillskriva en väsentlig del av det pågående ifrågasättandet som en oregelbunden men återkommande vaggsångseffekt. Andkjær skriver ofta i kedjor, en och samma verbfras upprepas men avslutas olika.

min livmoder fylls med vatten
min livmoder fylls med luft
min livmoder fylls med eld
min livmoder fylls med jord

Eller med identiska betydelsebärande ord, men dragna genom det verbala böjningsmönstret.

jag betalar
jag betalade
jag har betalat
jag är betalande

Eller genom att upprepa en fraseringsstruktur skapa en "meningslös" sammanhållning, som håller liv i den vaggsång som får dikten/läsningen att ticka på.

jag måste göra mig själv betalningsbenägen
jag måste göra min mamma betalningsbenägen
jag måste göra min pappa betalningsbenägen
jag måste göra min syster betalningsbenägen
jag måste göra mitt barn betalningsbenäget
jag måste göra mina älskade betalningsbenägna

Och detta inte för att skapa samförstånd eller igenkännelse, men för att odla en alltmer tvingande uppmärksamhet.

Det är en strategi som fungerar som poetisk matris och som hjälper läsaren att navigera förbi den intuitiva böjelsen att förstå *vad*. Att låta handlingen/innehållet, eller andemeningen, eller budskapet, eller vad det nu är som vi tar för givet ska vara det viktigaste, kärnan i dikten: epifani eller evangelium – snarare än att manifesteras i stället sippra ut genom diktens form.

Som om det vore lika viktigt att uppmärksamma det oväsentliga men ofrånkomliga verklighetshindret för en enkel förståelse, blockera en enkel kommunikation, en oförvrängd igenkännelse. Dikten tycks förelägga sig uppgiften att aktivt och oavlåtligt påminna oss om det bedrägligt illusoriska i en ostörd upplevelse:

**var får cellerna värmen ifrån
var får blodet värmen ifrån
var får hjärtat värmen ifrån
jag känner det inte
det betyder, den kommer av ingenting
som universums början
i den tomma salen
under hjärtat**

**ett big bang som inte lyckas
som inte kommer lyckas**

som måste upprepa sig själv timme efter timme

Driven till sin radikala spets ställer en sådan dikt en fråga som går längre än den vanliga "vad är innehållet i denna dikt?". Den ställer frågan om vad innehåll i en dikt överhuvudtaget kan föreställas vara.

**det som är viktigt är ingenting jag kan
det som är viktigt är ingenting jag har kontroll över**

**jag kan inte allt
jag ska inte allt
jag får inte allt**

**lugn innan storm
den sekunden innan vågen börjar**

På de många platser där dikten ändå öppnar sig och blir oundvikligt tidskonkret, som

om den äntligen hade fått tid och kraft att berätta sig själv, så sker det inte som någon sedvanlig gestaltning av erfarenhet som pockar på vår lystna uppmärksamhet utan som en händelse som uppenbarar sig med oplanerad plötslighet precis på den plats som dikterna har skapat. Där uppstår en upplevelse *mellan* sammanhangen som framstår som lika hejdlöst oväntat för dikten som för läsaren. Något som skapar en våldsamt krass uppmärksamhet:

**blodet som inte når upp till hjärnan
sköljer ned mig på golvet
som en flod på utkik efter sin flodbädd**

.....

**och plötsligt är mitt underliv så tungt
och det är blodet som är
på besök
igen**

**centrum av cirkeln är inte en del av cirkeln
är aldrig en del av cirkeln**

Det är den sortens oförfärade inbrytningar som skapar poesins bästa möjligheter att för ett ögonblick blanda de abstraktioner med vilka vi tvingas begripa världen.

På det viset blir Ursula Andkjær Olsens dikt en metadikt som inte vill vara "meta", dvs en dikt om "dikten", utan mer en dikt som vill bryta sig ut och ner från sin överskådande position. Som om det nära och blodfyllda får bryta lans med det förkromade, och det till synes blankpolerade får stiga ner i det mest förorenat mänskliga. Men inte som kollisioner mellan ämnesområden eller mellan det höga och det låga, eller som praktiserandet av ett stilåtskillnadsideal. Utan som en poetisk iscensättning av den klyvnad med vilken den samtida människan betraktar sig själv. Evtigt vaggad mellan patologiskt och scientistiskt självförtroende och existentiell förtvivlan, eller åtminstone obeslutsamhet.

Om detta kan sägas vara en strategi så följer den ändå ingen tydligt upptrampad poetik, där det erfarenhetsnära stoffet skulle användas för att åstadkomma en "existentiell chockverkan", medan "den stora tanken" tillhandahåller "poetisk intelligens". Tvärtom gafflar de olika betydelsenivåerna ofta och obekymrat in i varandra. Det är mycket sällsynt som en hel dikt får rinna ut och förses med ett regelrätt slut, lika "dumt" som den här:

**mitt barn var rädd för att få mardrömmar
jag gav honom en liten påse med sex bekymmersdockor
de tar bort ens bekymmer om man lägger dem under kudden**

mitt barn bad länge till de dockorna
istället för att tryggt lägga sig och somna
det berättade han för mig
jag var chockad
jag sade till honom att dockorna skulle bli ledsna
om han trodde att de krävde av honom
att han måste be till dem så länge
jag sade, de vill bara att du ska sova tryggt
det är det de vill
det sade jag till honom

han lade dem under kudden och sade
jag är rädd för att få mardrömmar
jag vill att jag inte ska få mardrömmar
sedan sade han, ska jag inte säga mer då?
det känns som alltför lite

...

en tid senare berättar han
nu går det faktiskt mycket bättre
och det hjälpte mycket
jag har faktiskt en liten lista över saker de hjälper mig med:

1. inga mardrömmar
2. inga drömmar
3. somna snabbt
4. inga irriterande tankar
5. jag vill inte behöva kissa

*

Också bland rubrikerna till de olika avdelningarna av diktsamlingen råder en ömsesidig, låtsas-ironisk ordning:

- 1 = BANKFACK
- 2 = JAG SKICKAR IN NÅGOT I MUNSTYCKET
- 3 = UTAN ATT HA DET GULD SOM KRÄVS
- 4 = RUSTAD FÖR EXTAS
- 5 = RINGBRYNJA, HÅRNÄT
- 6 = MITT SMYCKESKRIN
- 7 = GRUNDSTEN

Den åttonde och sista avdelningen saknar rubrik, men den kan å andra sidan betraktas som en coda till det hela. Här hittar man en allegori som prövar att tematisera hela det poesiaggregat som läsaren just har tagit sig igenom. Översatt av Jonas Rasmussen, med samma precisa återhållsamhet eller återhållsamma precision, som resten av dikterna. Jag kan helt enkelt inte bestämma mig för vilken karaktärisering som passar bäst för att beskriva språkföringen i *Mitt smyckeskrin*.

Men vad handlar då egentligen alltsammans om, frågar sig orolig romanläsare...Ja, egentligen är alltsammans ganska enkelt. Det handlar inte om något, det händer. Det sätter sina spår. Födelse, förödelse, menstruation, havandeskap. Gamla och barn och mittemellan. Solen och jorden och vattnet och betalningsansvaret.

Allt inträffar i dikter som inte hunnit/velat/kunnat förses med vederbörligt signalsystem. Strofer går över gatan utan att vänta på grönt. Diktrader stannar upp, fastän det inte lyser rött. Poesin tar paus trots att ingenting är i vägen, tar sig lite tomgång. Men emellanåt pladdrar den på. Inget underförstått. Inget uteslutet. Men den/dikten tittar gärna in. Dit, där det försiggår.

Hursomhelst är det ett lika hälsosamt som själsförödande äventyr som väntar läsaren av Ulrika Andkjær Olsens reseberättelse bland de fyra elementen:

efter att jag började tänka med kroppen

efter att jag började tänka med jorden

efter att jag började tänka med luften

efter att jag började tänka med vattnet

efter att jag började tänka med elden

solen har redan gått ned bakom huset

MITT SMYCKESKRIN – med fotografiska verk av Sophia Kalkau

Ursula Andkjær Olsen

Översättning: Jonas Rasmussen

Anti Editör, 2022

Fotograf: Rolando Diaz

